

Marián Tkáč

Stosedemdesiat rokov pred nami

Slovenské dejiny nie sú dejinami výbojov, ale slova. Slovenské pohľady sú tak významným fenoménom, ktorý spoluvytváral naše dejiny, majú na svedomí našu prítomnosť, dokonca aj v stosedemdesiatom prvom roku svojho života žijú – nech nás nemýli bojkot v „hlavnom prúde“ (po americky „v mainstream“) a u ním ovplyvnených, ba možno len hluchých a slepých kváziintelektuálov a kvázipolitikov, s takmer trvalým pobytom v „kaviarni“. Štúrov povzdych, ktorý prebral z Biblie: „*Nechajte, nech mŕtvi pochovávajú mŕtvych...*“, sa nevzťahuje ani na Pohľady, ani na nás, skôr na tých oných: ak som správne pochopil Štúra i Bibliu, je zbytočné si pripomínať to, z čoho sa nedá poučiť, čo je mŕtve. A tomu, čo je živé, tomu treba predpovedať dni a roky budúce. Doďaleka: koľko dozadu, toľko dopredu.

Je to naša úloha, náš údel, aby sme sa nehanbili pred našimi deťmi, a detnými deťmi, že sme v dňoch pripomínania, oslavovania a hodovania nemysleli aj na to, čo príde, či, lepšie povedané, čo chceme, aby prišlo a ako prišlo.

Ale nepohneme sa dopredu, ak sa aspoň na chvíľu nevrátíme o 170 a jeden rok dozadu. V lete 1845 bol ešte Janko Francisci pevne odhodlaný konať podľa Štúrovho príkladu a obetovať osobné šťastie národu, nemal (teda) „*ni-jaké osobné plány ohľadom vlastného šťastia do budúcnosti*“, dal to na papier a Aničke Jurkovičovej vytisol z oka slzu. Tú šikovne utrel Miloslav Jozef Hurban... a svadba bola 7. októbra 1845.

A hneď je tu prvý odkaz do budúcnosti: plodná je iba láska muža a ženy. Prvé „dieťa“ prišlo na svet o šesť mesiacov: 13. apríla 1846 – na Vzkriesenie Krista Pána: dátum presný-nepresný, ale symbolika ako hrom. Zodpovedný redaktor a vydavateľ Miloslav Jozef Hurban so svojou milou ženou na fare v Hlbokom oslávili spoločne prvý Veľký piatok a na Vzkriesenie vyšlo na svetlo Božie ich prvé „dieťa“: Slovenskje pohľadi na vedi, umeňja a literatúru. Pochybuje azda niekto, že Miloslavovi pri nich nepomáhala Anička? To-

to sú jej slová: „*Čo sa dialo na hlbockej fare, dialo sa u Hurbanovcov, a nie iba u Hurbana!*“

Potom prišiel syn Svetozár, aby mal kto pokračovať v rodičovskej brázde, ale hneď sa aj začínajú starosti, a to aj s Pohládmi. Tie už na budúci rok cenzorské kolégium v Budíne zastavuje. Starý Hurban ich po dramatických revolučných udalostiach v roku 1851 obnovuje, no Pohľady v roku 1852 zanikajú pre nedostatok peňazí na splatenie kaucie.

Keďže veci žijú dovtedy, pokiaľ žijú idey, ktoré ich zrodili, pripomeňme si Hurbanovo zamyslenie v prvom čísle Pohládov. Ide o koncepciu slovenskej národnej vedy: Slováci (Slovania) majú vyvinúť celkom nový poznávací duševný orgán, ktorý umožní poznávať viac ako doteraz. Nie rozumom, ale srdcom!

Keď „prišla“ a aj „odišla“ Matica, mladší „brat“ Pohládov Svetozár Miloslav Hurban Vajanský ich prerušené vydávanie obnovil v roku 1881 spolu s Jozefom Škultétym. A potom dlho-predlho boli len Pohľady s meniacimi sa podtitulmi a Pešťbudínske vedomosti, ktoré vymyslel „ohrdnutý“ Francisci v roku 1861, a inak skoro nič. Za Vajanského života rodili sa Pohľady v mudroňovsko-halašovskom dome akoby natruc hneď oproti skonfiškovanej budovy Matice, po roku 1919 sa ich ujala Matica, a keď mala starosti ona, mali ich aj Pohľady. Vydával ich Zväz spisovateľov a viedli ich „zväzovci“ i „zväzáci“, ale prežili. Našiel sa Milan Ferko, ktorý nielenže zvládol včely pod rímsou ministerstva kultúry, ale aj návrat Pohládov do matičného lona.

A teraz sa prehupnime o stosedemdesiat rokov dopredu, do roku 2186.

Prosím, nemávajte rukou, že nevieme, čo bude zajtra, a nieto ešte...! Ak bude vtedy civilizácia na tejto Zemi, našou ambíciou nemôže nebyť, aby jej súčasťou boli aj naši potomkovia, Slováci! A aby náš národ prežil, bude potrebovať tomu napomáhajúce témy, a to už oddnes. A Pohľady by im mali dať priestor, ba možno by mali témy aj otvárať.

S akým však podtitulom? Mali sme už pohľady na literatúru, umenie a vedu, na literatúru, umenie a život, časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku, časopis zábavno-poučný, časopis pre literatúru a umenie, pohľady na slovenský život, umenie a literatúru, mesačník slovenskej sekcie Zväzu československých spisovateľov pre súčasnú literatúru a kritiku, mesačník pre literatúru a umenie, Pohľady ako revue našej a zahraničnej literatúry, pohľady na literatúru a umenie. Podnadpisy sú veru dôležité, hovoria o tom, o čom sú Pohľady.

Nepasujem sa do roly proroka – o prorokov sa idem oprieť. Mne sa teraz, v roku 2016, poznajúc starosti Slovenska, ale aj Európy a sveta, vidí, že naše

Slovenské pohľady by sa mali stať pohľadmi najmä a predovšetkým na kultúru a spoločnosť – čo by mohla byť druhá výzva: porozmýšľajme o tom, sme totiž povinní reflektovať výzvy našich čias, aby aj vďaka tomu neobišli nás časy budúce.

Ak je Matica slovenská jednotou milovníkov národa a života slovenského a ak ňou chce byť aj v spomenutom vzdialenom roku 2186, musí pretrvať 1) národ slovenský a 2) život slovenský. Oba tieto „elementy“ sú dnes ohrozené.

Národ slovenský, slovenská reč a slovenská kultúra dnes sú v ohrození. Chceli sme štát a máme ho. Ale ten sa nespráva tak, ako by sa náš štát správať mal! Nepodporuje kultúru ako takú, ale predovšetkým nepodporuje kultúru podstatou slovenskú.

Porovnajme len sumu, ktorú míňa naša verejnoprávna „dvojbodka“ na také „vlastenecké“ programy, ako je turistika pre tých, ktorí sa chcú stretnúť pred kamerami, či smiech z biedy biednych, so sumami, ktorými náš štát podporuje kultúru. My musíme pravdivo povedať a hovoriť, že za takmer štvrtstoročie vlastného štátu zanedbali sme posilňovanie či upevňovanie povedomia o sebe. Vinu nesieme všetci, ale aj, ba najmä rezorty školstva a kultúry.

Slovenskí spisovatelia, ale aj národne zmysľajúca inteligencia má na sedem zámkov uzavretú cestu do verejnoprávnej televízie a rozhlasu, absentuje objektívne národný denník, naše hlavné mesto akoby ukrývalo pred nami i pred svetom naše osobnosti a udalosti v podobe mramoru a bronzu na svojich námestiach. Nesmieme sa hlásiť k našim velikánom ducha, nesmieme diskutovať o nich a o dobe, v ktorej pracovali pre národ.

Pohľady by v tejto súvislosti mali dlhodobo stáť na „našej“ strane: neustále nanovo hľadať podstatu slovenskosti, ktorá spočíva v kultúre, a posilňovať ju. Neurobí to za nás Brusel, tak ako to za nás neurobila ani Viedeň, ani Budapešť, ani Praha, len my – nech je to výzva číslo tri.

A čo život slovenský? Naše tradície, náš každodenný chlieb. Aj to všetko je ohrozené, lebo si zakrývame oči pred hrozným faktom: ak budú pokračovať demografické trendy, ktoré už prebiehajú, Slovensko prestane byť už o niekoľko desiatok rokov Slovenskom. Demografia nás dobehne z dvoch príčin.

Po prvé: vymierame, lebo sa nám rodí málo potomkov, po druhé: keďže doma nenachádzajú naši ľudia prácu, odchádzajú za ňou do sveta a nevracajú sa.

Obe príčiny sa dajú a musia dať odstrániť. Stane sa tak len vtedy, ak sa dostanú do centra pozornosti našich politikov, počínajúc parlamentom. A kto iný, ak nie my, musí lobiť a burcovať? Toto – aj toto! – by mali byť naše témy v budúcich stosedemdesiatich rokoch.

Sme povinní nemlčať: namiesto riešenia malicherných problémov a ustupovania všetkým menšinám musí náš štát urobiť zásadné zmeny v populačnej politike, vrátane ukončovania života nenarodených. Ak na spôsob sedemdesiatych rokov minulého storočia nepodporí náš štát mladé rodiny a rast populácie všetkými formami, ako národ neprežijeme. (Nezabúdajme: plodná je iba láska muža a ženy!)

Kto len trochu pozná dejiny, zrejme nezapochybuje, že všetko tu už raz bolo. Akurát pod iným menom či v inom drese. Menili sa mená mocnárstiev či štátov, v ktorých sme žili, menili sa aj mená našich predkov možno na spôsob zmien priezvisk našich mám, ale aj manželiek či dcér. Ale pretrvali sme. Prečo? Geografická poloha? Veď sme boli i sme na križovatke záujmov! Jazyk? Veď na jednom spoločnom sme sa začali dohadovať až za Bernoláka a Štúra! Zvyky? Veď každá dolina, ba dedina má iné kroje, iné piesne. Pri živote nás udržala naša zem, pôda, ktorú sme obrábali a dorábali na nej obživu. Tá nám nedovolila vziať na plecيا vak a odísť doďaleka. O pôdu sa bolo treba starať po celý rok. A viera v Boha. Naši predkovia dobre vedeli, že robota na pôde ich len spolu s Božou prajnosťou, teda s dažďom, slnkom, vetrom, zachová pri živote.

A predsa len celkom neplatí, že všetko tu už raz bolo: ešte nikdy sa naši predkovia nestarali o svoju pôdu tak macošsky ako my! Pôdu predávame cudzincom, zadržujeme ju a kosíme. Jeme umeliny z „marketov“ a sami odchádzame za prácou – a nie vždy sa vraciame – do ďalekej cudziny. Nepilime pod sebou konár, na ktorom sedíme?

Ak sa neprijme múdra stratégia hospodárskej politiky a z nej vychádzajúci program, opierajúci sa o využívanie domácich surovín, predovšetkým pôdy, dreva a vody, ak neprestaneme s hriешnym nevyužívaním pôdy či dokonca programovým obmedzovaním hospodárenia na nej, často podporovaným z európskych zdrojov, na jednej strane nedáme ľuďom prácu (a to ani tým, ktorí sa inde len ťažko umiestnia) – so všetkými negatívnymi dôsledkami, vrátane potravinovej nedostatočnosti, teda, na druhej strane, budeme ješť potraviny druhej kategórie – odpadky zo západne Európy.

Dobre viem, že ešte existujú (či už takisto nie?) médiá, ktorým prináleží hľadať, navrhovať a škriepiť sa o konkrétnych riešeniach a námetoch v tejto oblasti. Ide však o vec prežitia národa, o nastolenie a nastoľovanie tém, a vtedy ani Slovenské pohľady nemôžu stáť bokom. Áno, časopis pre kultúru, teda literatúru a umenie, rôznorodé literárne druhy, aj pre súčasnú poéziu, ktorá občas býva len hrou so slovami, a možno ani sami autori nerozumejú jej obsahu, ale aj pre spoločnosť, pre život slovenský.

Naše oči by nemali ostať slepé a uši hluché ku krutej pravde, ktorú nám na všelijaký spôsob taja už na začiatku pomenované médiá „hlavného prúdu“ – akoby ich v celej Európe „jedna mater mala“. Európa, osobitne jej západná časť, ocitla sa na hrane, v podstate už za križovatkou civilizačného prelomu, ktorý tak výdatne podporujú „priatelia“ Európy spoza jej hraníc a ktorý tak nepochopiteľne pokorne prijímajú európski lídri a osobitne líderky. Akoby za každú cenu, aj za cenu vojnového požiaru, mal nastať koniec Európy kresťanskej a humánnej, akoby sa náš starý a vymierajúci kontinent nemal postaviť na vlastné nohy, ale oprieť sa o hlinené barly cudzincov, ktorí sa tu rozmnožia, akoby naši európski „šéfovci“ nechápali a nechceli chápať, že nanucovaný multikulturalizmus nie je a nemôže byť našou budúcnosťou. Je, naopak, naším koncom. Postačuje nám tradičný európsky multikulturalizmus: vedľa seba žijú Slováci, Maďari, Chorváti, Rakúšania a tak ďalej a obohacujú sa.

Aká je úloha Slovenska? Nie sme veru najmenší z najmenších, aj keď nás o tom presvedčajú. Polovica európskych štátov je menších ako Slovensko! Prorokom sa zvyčajne neverí: čo majú znamenať slová sv. Jána Pavla II. o významnej úlohe Slovenska v treťom tisícročí? A čo takmer zhodné slová Američana Wilkersona?

Nuž, držíme sa nášho proroka Ľudovíta Štúra. Analyzujme jeho poslednú knihu *Slovanstvo a svet budúcnosti*, nebojme sa jej! Študujme aj odkaz nášho iného proroka, Miloslava Jozefa Hurbana, ktorý nám zanechal v svojich Slovenských pohľadoch. Nech sú v tom vzorom matičné historické a literárne pracoviská! „My, Slováci, máme svojich duchovných veľikánov,“ vyjadril sa na pohrebe Dominika Hrušovského kardinál Jozef Tomko, „ale ťažko ich poznávame a uznávame.“ Nuž, nezabúdajme, ale predovšetkým konečne sa prestaňme báť pomenovať naše osobnosti bez ohľadu na to, ako na ne pozerajú iní, nenaši, cudzí. Len tak sa nevyvrátíme z koreňov. Teraz i na veky vekov.

Slovenský príbeh počas 170 rokov za nami je zaiste zázrakom: na civilizačnej križovatke strednej Európy dokázali Slováci aj bez vlastného štátu zachovať identitu, jazyk a svojbytnosť. Zázrakom sú udivujúce činy alebo udalosti, ktoré prekračujú zákony prírody, a preto sa považujú za spôsobené Bohom. Boh je na našej strane. Metodovi žiaci sa k nemu modlili takto: „Na kráľovstvo naše, Pane, milosťou svojou zhliadni. A nevydaj, čo je naše, cudzím a neobráť nás za korisť národom pohanským!“ V záujme budúcich 170 rokov robme to isté a pridajme k tomu ešte svoje srdcia, svoje hlavy a ruky.

Príspevok odznel na vedeckej konferencii k 170. výročiu založenia Slovenských pohľadov dňa 4. 10. 2016.